

IV. NEKROLOGI

PROF. DR HAB. BOGDAN LESIŃSKI (1922 - 2001)

W dniu 30 marca 2001 roku zmarł Bogdan Lesiński, emerytowany profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Odszedł od nas ceniony historyk prawa, wskazywany wielokrotnie jako wzór rzetelnego badacza, uczciwego i życzliwego człowieka.

Bogdan Lesiński urodził się 5 maja 1922 roku w Czarnkowie nad Notecią. Jego ojciec Antoni przed był obrońcą sądowym, a po wojnie wykonywał zawód adwokata. Matka Waleria z domu Ziętkowska zajmowała się domem. W rodzinnej miejscowości ukończył gimnazjum im. Janka z Czarnkowa. Rozpoczął w roku 1938 naukę w liceum humanistycznym w Chojnicach przerwał wybuch wojny. Bogdan Lesiński ochotniczo uczestniczył w kampanii wrześniowej. Jako jeńiec wojenny spędził miesiąc w niewoli, a gdy wrócił do domu, już w grudniu 1939 roku, został wraz z rodzicami wysiedlony na tereny centralnej Polski. Tam, aby przeżyć musiał do listopada 1944 roku pracować jako robotnik. Od grudnia 1944 do lutego 1946 pełnił służbę w Wojsku Polskim. Po zdemobilizowaniu, powrócił do rodzinnego Czarnkowa, gdzie 22 czerwca 1946 roku złożył egzamin dojrzałości. Od października 1946 rozpoczął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Poznańskiego Uniwersytetu. Na drugim roku studiów zaczął uczęszczać na seminarium prowadzone przez prof. Józefa Matuszewskiego, w ramach którego, jak wspominał, rozwinęły się Jego zainteresowania historią prawa sądowego epoki feudalnej. Naukowemu pogłębieniu tych zainteresowań poświęcił całą swą późniejszą aktywność zawodową na Uniwersytecie Poznańskim. Pierwszego września 1950 roku Bogdan Lesiński został zatrudniony na stanowisku asystenta w Katedrze Historii Prawodawstw Słowiańskich. Pod opieką swojego mistrza prof. Józefa Matuszewskiego, a także korzystając z specjalistycznych zajęć wybitnych poznańskich historyków, jak w szczególności prof. Gerarda Labudy opanował podstawy warsztatu historyka średniowiecznego prawa. Jego pierwsze badania koncentrowały się na zagadnieniu pozycji kobiety w prawie średniowiecznym. Ich zasadniczym owocem jest wydana w 1956 roku monografia pod tytułem *Stanowisko prawne kobiety w polskim prawie ziemskim do połowy XV w.* Praca ta, doczekała się kilku pozytywnych recenzji opublikowanych w Polsce, Francji i Niemczech. Do dziś jest ona zaliczana do pozycji fundamentalnych, stanowiących punkt wyjścia dla wszystkich zajmujących się dziejami rodziny, czy statusem osób w średniowiecznej Polsce. Monografia ta 15 października 1958 roku została przyjęta jako tzw. praca kandydacka Bogdana Lesińskiego. Kolejnym podjętym przez niego obszernym zagadnieniem badawczym była instytucja średniowiecznej renty. Ogłaszając w roku 1966 monografię pod tytułem *Kupno renty w średniowiecznej Polsce na tle ówczesnej doktryny i praktyki zachodnioeuropejskie* wprowadził to zagadnienie do polskiej literatury naukowej. W oparciu o obszerną, wnikliwą analizę źródeł pokazał, że także w naszej średniowiecznej praktyce prawej występował specyficzny instrument kredytu polegający na odpłatnym, okresowym pobieraniu dochodu z cudzego gruntu. Ustalenia Bogdana Lesińskiego, co do tego jak w prawie kościelnym zdjęto z tej instytucji piętno lichwy, miały, według jednego z recenzentów, prof. Michała Szczenieckiego „posmak rewelacji”. Okolicznością niewątpliwie wyróżniającą tę pracę z zakresu prawoznawstwa jest fakt, iż według oceny prof. Jerzego Topolskiego zawiera ona ustalenia cenne również dla historii gospodarczej. Na podstawie wskazanej rozprawy Prof. Lesiński habilitował się 8 listopada 1966 roku na Wydziale Prawa UAM. Z dniem 1 kwietnia 1967 roku został zatrudniony na stanowisku docenta. W następnych latach swojej aktywności naukowej, która trwała niemal do śmierci, kontynuował badania nad prawem sądowym epoki feudalnej. Studia nad bliskimi mu już obszarami prawa osobowego, rodzinnego i zobowiązań przyniosły w latach 80 i 90 publikacje poświęcone instytucji opieki w prawie polskim od XV do XVIII wieku oraz złożony do druku w roku 2000 artykuł poświęcony *Ius dispositivum* w dawnych zobowiązaniach polskich. Od lat 70 Profesor Lesiński rozszerzył zakres swoich zainteresowań na zagadnienia prawa rzeczowego i procesu cywilnego. Spośród publikacji z tego zakresu szczególnie oddźwięk znalazło, ogłoszone w 1976 roku, pierwsze w nauce polskiej opracowanie poświęcone pojęciu tzw. „wyderku” oraz równie nowatorski tekst opublikowany w roku 1990 pod tytułem *Prejudykaty jako źródło prawa ziemskiego w dawnej Polsce*. W pierwszym z opracowań pokazał, iż wyderek, który polegał na sprzedaży własności nieruchomości z zastrzeżeniem odkupu

był, z uwagi na kanoniczne ograniczenia pożyczek na procent, obok sprzedaży renty, podstawową formą kredytu w XVI i XVII Polsce. Pozwalał bowiem do chwili wykonania prawa odkupu na czerpanie pożytków przez nabywcę. W pracy poświęconej tzw. prejudykatom wykazał natomiast, iż zasadniczym czynnikiem rozwoju prawa sądowego w Polsce w XVI i XVII stuleciu było orzecznictwo sądów, a w szczególności Trybunału Koronnego.

Dokonany szkic podstawowych prac naukowych prof. Bogdana Lesińskiego pokazuje, iż uwagę swoją kierował ku temu, co nie było zbadane, a ongiś ważne. Należy jednak podkreślić, iż dokonane przez niego metodą historyczną ustalenia mogą być inspirujące dla ciągle aktualnej dyskusji o przesłankach, metodach i kierunku rozwoju prawa. Studia poświęcone kupnu renty i tzw. wyderkowi są bowiem przykładami prawniczej pomysłowości, wykorzystanej w dawnej Polsce dla przełamywania kanonicznych ograniczeń udzielania oprocentowanych pożyczek. Praca poświęcona prejudykatom, może stanowić fragment materiału porównawczego w ożywającej obecnie dyskusji o tworzeniu prawa przez sądy. Odrębnie podkreślić należy, iż w dorobku prof. B. Lesińskiego znajdują się także prace z zakresu historii prawa w Wielkopolsce jak np. *Wielkopolskie rotły sądowe XIV - XV wieku, czy Wielkopolska „kuna swadziebna” z XIII wieku*. Obraz naukowego dorobku zmarłego w zakresie feudalnego prawa sądowego dopełniają: opracowanie wielu haseł w *Słowniku starożytności słowiańskich* i kilkadziesiąt recenzji, niekiedy bardzo obszernych i krytycznych, posuwających naprzód dyskusję nad podjętym w recenzowanej pracy zagadnieniem.

Prof. Bogdan Lesiński jest współautorem dwóch podręczników do historii prawa, z których każdy doczekał się już kilku wydań, i które są wykorzystywane w kilku ośrodkach akademickich. Uczestniczył w opracowaniu dla celów dydaktycznych trzech wydań tekstów źródłowych.

Tytuł profesora nadzwyczajnego Bogdan Lesiński uzyskał 24 kwietnia 1981 roku. W roku 1991 objął stanowisko profesora zwyczajnego. Podstawę dla osiągnięcia tych godności, obok nashkicowanego dorobku naukowego, dała także ocena innych obszarów akademickiej aktywności zmarłego. W szczególności od 1 października 1969 r. do 1981 pełnił na poznańskim Wydziale Prawa funkcję Kierownika Zakładu Powszechnej Historii Państwa i Prawa, a po zmianie organizacyjnej w roku 1981 roku został Kierownikiem utworzonej wówczas Katedry Prawa Rzymskiego i Historii Prawa Sądowego. Funkcję tę sprawował do września 1990 roku. Od roku 1978 do śmierci był członkiem redakcji, podstawowego pisma polskich badaczy dawnego prawa – „Czasopisma Prawno-Historycznego”. W latach 1978 - 1986 był sekretarzem redakcji.

Bogdan Lesiński miał klarowną wizję podstawowych zasad uniwersyteckiego nauczania prawa. Już w ankiecie z roku 1964 stwierdził w szczególności, iż „wśród cech charakteru absolwenta należy kształtować przede wszystkim poczucie uczciwości, rzetelności i sprawiedliwości”, a „przygotowanie zawodowe absolwenta winno opierać się na opanowaniu wiadomości teoretycznych z zakresu prawa oraz na pogłębieniu wiadomości ogólnohumanistycznych”. Rozważając jak ku temu dążyć napisał, że „postawa prowadzącego zajęcia ma decydujący wpływ na kształtowanie pozytywnych cech u studentów”. Wspominający pracę dydaktyczną profesora Lesińskiego są zgodni, że tym zasadom był zawsze wierny.

Poczyniony szkic osoby Bogdana Lesińskiego jako rzetelnego i uczciwego uczonego, chciałbym jako młodszy kolega z Katedry, uzupełnić przypomnieniem akcentowanego przez Niego szacunku wobec swojego mistrza Józefa Matuszewskiego oraz skromności i życzliwości względem kolegów i studentów.

Mozna więc stwierdzić, że zmarły prof. Lesiński należał do grona uczonych, których życie ilustruje uniwersalne wartości akademickie. Wspomnienie o dorobku i postawie profesora Bogdana Lesińskiego może inspirować historyków prawa polskiego, a także wzbogacać dyskusję o dobrych obyczajach w nauce i życiu akademickim.

Wojciech Dajczak